

Dr inż. Stanisław Kaczyński

Akademia Łomżyńska

ORCID: 0000-0002-3746-4592

e-mail: skaczynski@al.edu.pl

Postawy przedsiębiorców wobec innowacji – perspektywa regionalna

Attitudes toward innovation – a regional perspective

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja postaw przedsiębiorców wobec innowacji z uwzględnieniem kontekstu regionalnego. Badania na potrzeby opracowania przeprowadzono metodą jakościową z wykorzystaniem indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI). W procesie realizacji badań posłużono się scenariuszem wywiadu. Uzyskane wyniki wskazują na różnorodność postaw wobec innowacji oraz pozwalają na identyfikację barier i motywatorów w procesie ich wdrażania. Potwierdzają również znaczenie uwarunkowań regionalnych w procesie ich tworzenia oraz urynkwienia. Na podstawie wyników badań sformułowano rekomendacje mające na celu wsparcie innowacyjności w regionie. W procesie wnioskowania założono, że innowacyjność to zdolność podmiotów (szczególnie przedsiębiorstw) do uczestnictwa w procesie tworzenia innowacji, uczestnictwa w roli kreatora innowacji – innowatora – lub w roli podmiotu mającego zdolność do absorpcji innowacji – beneficjenta.

Słowa kluczowe

innowacje, rozwój regionalny, przedsiębiorstwo innowacyjne

Abstract

The aim of this article is to identify entrepreneurs' attitudes toward innovation, taking into account the regional context. The research for this study was conducted using a qualitative method, specifically individual in-depth interviews (IDI). The research process utilized an interview guide. The results obtained indicate a diversity of attitudes toward innovation and enable the identification of barriers and motivators in the process of their implementation. They also confirm the importance of regional conditions in the processes of innovation creation and commercialization. Based on the research findings, recommendations were formulated to support innovation in the region. In the reasoning process, it was assumed that innovation is the ability of entities (especially enterprises) to participate in the innovation creation process, either as creators of innovation – innovators – or as entities capable of absorbing innovation – beneficiaries.

Keywords

innovation, regional development, innovative enterprise

JEL: O31, O32, R11

Wprowadzenie

Innowacje są jednym z kluczowych czynników determinujących rozwój gospodarczy i konkurencyjność regionów. Współczesne gospodarki opierają się na zdolności przedsiębiorstw do wprowadzania nowych rozwiązań technologicznych, organizacyjnych i produktowych, co pozwala na dynamiczny wzrost oraz adaptację do zmieniających się warunków rynkowych (OECD, 2018). Zdolność do innowacyjności, która obejmuje zarówno kreowanie nowych produktów, jak i doskonalenie procesów wewnątrz przedsiębiorstw, staje się nieodzownym elementem strategii rozwoju wielu firm, w szczególności tych działających w regionach mniej roz-

winiętych gospodarczo. Innowacje są kluczowym czynnikiem rozwoju regionalnego, a ich rozwój zależy od postaw lokalnych przedsiębiorstw (McKinnon i in., 2008; Tuziak, 2017; Won Sonn, 2021).

Celem opracowania jest identyfikacja postaw przedsiębiorców z terenu województwa podlaskiego wobec innowacji z uwzględnieniem specyfiki regionu. Skoncentrowano się na tym, w jaki sposób przedsiębiorcy z województwa podlaskiego postrzegają innowacje i jakie są kluczowe czynniki wpływające na ich decyzje o wdrażaniu nowych rozwiązań. W procesie wnioskowania uwzględniono specyfikę województwa podlaskiego. Jest to jedno z 16 województw Polski, położone w północno-wschodniej części kraju, jest jednym z najmniej

zurbanizowanych i rozwiniętych gospodarczo regionów, choć posiada znaczący potencjał innowacyjny. Region ten, zajmujący powierzchnię ok. 20 tys. km², charakteryzuje się unikalnymi walorami przyrodniczymi, bogactwem zasobów naturalnych, ale również szeregiem wyzwań wynikających z jego peryferyjnego położenia oraz specyficznej struktury gospodarczej. Podlasie posiada silną tradycję w sektorze rolno-spożywczym, co stawia lokalne przedsiębiorstwa przed wyzwaniami związanymi z transformacją w kierunku bardziej nowoczesnych, technologicznie zaawansowanych modeli biznesowych (Urząd Statystyczny w Białymstoku, 2022).

Innowacje w kontekście rozwoju regionalnego

Województwo podlaskie, na tle innych regionów Polski, charakteryzuje się przede wszystkim niską gęstością zaludnienia oraz dominującym udziałem rolnictwa w gospodarce regionalnej. Jest to region w dużej mierze wiejski, gdzie aż 60% ludności zamieszkuje tereny wiejskie (GUS, 2022). Ze względu na swój peryferyjny charakter Podlasie jest słabiej rozwinięte pod względem infrastruktury technicznej, co stanowi istotną barierę dla rozwoju innowacyjności. Województwo zmagają się również z wyzwaniami demograficznymi, w tym z wysokim wskaźnikiem migracji młodych ludzi do bardziej rozwiniętych ośrodków miejskich, co osłabia potencjał innowacyjny regionu (Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, 2020).

Gospodarka regionu jest oparta głównie na przemyśle rolno-spożywczym. Choć zapewnia to stabilność niektórym sektorom, ogranicza elastyczność i zdolność regionu do szybkiego adaptowania się do nowoczesnych trendów technologicznych i gospodarczych. Ponadto przedsiębiorstwa w województwie podlaskim, zwłaszcza małe i średnie (MŚP), zmagają się z ograniczonym dostępem do nowoczesnych technologii, specjalistycznej wiedzy oraz finansowania, co znacząco utrudnia wdrażanie innowacyjnych rozwiązań (Borowski, 2021).

Województwo podlaskie, mimo podejmowanych wyzwań, od kilku lat realizuje liczne inicjatywy mające na celu wsparcie rozwoju innowacji w regionie. Strategiczne dokumenty, takie jak m.in. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku, kładą duży nacisk na innowacyjność jako kluczowy element rozwoju regionalnego. Strategia zakłada m.in. rozwój centrów badawczo-rozwojowych oraz wspieranie współpracy między lokalnymi przedsiębiorstwami a instytucjami naukowymi, zwłaszcza Uniwersytetem w Białymstoku i Politechniką Białostocką.

Jednym z istotnych wskaźników obrazujących stan innowacyjności w regionie jest udział firm innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. Z danych GUS (2022) wynika, że w latach 2018–2021 jakiejkolwiek innowacje w województwie podlaskim wdrożyło jedynie ok. 25% firm. Wynik ten jest niższy niż średnia krajowa, która oscyluje wokół 30%. Główne innowacje dotyczyły branży rolno-spożywczej oraz sektora usług, przy czym większość z nich miała charakter innowacji procesowych, a nie produktowych.

Województwo podlaskie podejmuje inicjatywy, które mogą przyczynić się do wzrostu innowacyjności w przyszłości. Przykładem jest działalność Podlaskiego Funduszu Rozwoju, który oferuje wsparcie finansowe dla MŚP z regionu, a także działania Podlaskiego Parku Naukowo-Technologicznego, który stymuluje rozwój start-upów i współpracę między sektorem akademickim a przemysłem (Podlaski Fundusz Rozwoju, 2023).

Jednym z głównych wyzwań związanych z innowacyjnością w województwie podlaskim jest brak dostępu do odpowiednich źródeł finansowania, co potwierdzają liczne raporty dotyczące rozwoju regionalnego (Komisja Europejska, 2021). MŚP z regionu zmagają się z trudnościami w uzyskaniu kredytów na projekty innowacyjne, co wynika zarówno z ograniczonego dostępu do kapitału, jak i z braku pewności co do zwrotu z inwestycji w innowacje. Dodatkowo problemem jest niewystarczająca współpraca między przedsiębiorstwami a ośrodkami naukowymi, co ogranicza transfer technologii i wiedzy do lokalnych firm. Współpraca ta powinna w przyszłości zacząć się rozwijać.

Kolejnym istotnym problemem jest niski poziom kwalifikacji pracowników, szczególnie w obszarach związanych z nowymi technologiami. Pomimo obecności kilku ważnych ośrodków akademickich region cierpi na brak specjalistów w dziedzinie inżynierii, IT oraz nowych technologii, co ogranicza zdolność przedsiębiorstw do wprowadzania innowacyjnych rozwiązań (Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, 2020).

Podsumowując, można stwierdzić, że województwo podlaskie ma znaczący potencjał innowacyjny, jednak aby go w pełni wykorzystać, niezbędne jest przezwyciężenie kluczowych barier, takich jak dostęp do kapitału, rozwój infrastruktury oraz wsparcie w zakresie edukacji i transferu technologii. Artykuł ten ma na celu zrozumienie, jak przedsiębiorcy z tego regionu postrzegają innowacje, jakie widzą bariery oraz jakie czynniki motywują ich do wprowadzania nowych rozwiązań.

Z podobnymi barierami spotykają się przedsiębiorcy z województwa kujawsko-pomorskiego i śląskiego. Za najważniejsze przeszkody działalności innowacyjnej mające swoje źródło na poziomie regionu przedsiębiorcy uznali:

- biurokrację administracji publicznej,

- poziom infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- czynniki związane ze słabym wsparciem finansowym przez samorządy oraz utrudnionym dostępem do kapitału (Kamińska, 2020).

Innowacje odgrywają kluczową rolę w rozwoju przedsiębiorstw i regionów, umożliwiając im adaptację do dynamicznie zmieniającego się otoczenia rynkowego. W literaturze można wyróżnić kilka podejść do definicji i klasyfikacji innowacji. Jednym z najczęściej cytowanych autorów jest Schumpeter (1934), który definiował innowacje jako proces wprowadzania nowych produktów, technologii, metod produkcji, otwierania nowych rynków, zdobywania nowych źródeł surowców czy restrukturyzacji firm. Schumpeter uważał, że innowacje są siłą napędową „twórczej destrukcji” – procesu, w którym nowe technologie wypierają starsze, mniej efektywne rozwiązania, co prowadzi do wzrostu gospodarczego.

Według Oslo Manual (OECD, 2018) innowacje mogą przyjmować różne formy – wyróżnia się innowacje produktowe (wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów), procesowe (udoskonalenie metod produkcji), organizacyjne (zmiany w strukturze firmy) oraz marketingowe (nowe sposoby promocji i sprzedaży). Współczesne innowacje marketingowe są bardzo istotne, ponieważ pozwalają przedsiębiorstwom skutecznie budować relacje z klientami i zwiększać wartość swoich produktów (Kotler & Keller, 2022). Personalizacja, wykorzystanie mediów cyfrowych oraz strategie omnichannel to tylko niektóre z nowoczesnych technik, które mogą znacząco wpłynąć na pozycję rynkową firmy. W XXI w. pojawiły się nowe rodzaje innowacji, jak np. innowacja modelu biznesowego, społeczna, oszczędna, odwrócona, otwarta (Jasiński, 2021). W kontekście MŚP innowacje często wiążą się z usprawnieniem istniejących procesów lub adaptacją nowych technologii w celu zwiększenia efektywności operacyjnej, co może być szczególnie istotne w regionach o niższym poziomie rozwoju gospodarczego, takich jak województwo podlaskie. Można więc uznać, że jednym z warunków udanych innowacji jest zdolność kierowników do stworzenia społecznego kapitału innowacji obejmującego: systemowe zarządzanie wiedzą, indywidualne i zespołowe uczenie się, organizowanie pracy zespołowej, dzielenie się wiedzą i jej wykorzystanie do kreowania wartości materializowanej w innowacjach, co będzie skutkowało wzmocnieniem pozycji rynkowej przedsiębiorstwa, jego konkurencyjności, a także relacji z klientami (Baruk, 2020).

Małe i średnie przedsiębiorstwa, stanowiące większość przedsiębiorstw w Polsce i w województwie podlaskim, odgrywają kluczową rolę w gospodarce regionu. Niemniej jednak MŚP często bory-

kają się z różnorodnymi barierami w zakresie wdrażania innowacji. Badania Rosenbusch i in. (2011) wskazują, że choć innowacje mogą znacząco zwiększyć efektywność i konkurencyjność firm, są one również związane z wysokim poziomem ryzyka, zwłaszcza w sektorze MŚP. Przedsiębiorcy często się obawiają, że inwestycje w innowacje mogą nie przynieść oczekiwanych rezultatów, co szczególnie dotyczy regionów peryferyjnych, gdzie dostęp do kapitału i zaawansowanych technologii jest ograniczony (Huggins & Johnston, 2009).

W badaniach dotyczących regionów o niższym poziomie rozwoju, takich jak województwo podlaskie, zwraca się uwagę na specyficzne bariery w zakresie wdrażania innowacji, w tym brak dostępu do specjalistycznej wiedzy, ograniczenia infrastrukturalne oraz trudności w pozyskaniu finansowania (Kline & Rosenberg, 1986). Jednym z kluczowych czynników wpływających na innowacyjność w MŚP jest poziom współpracy z instytucjami badawczo-rozwojowymi oraz innymi firmami. W regionach peryferyjnych takie powiązania są często słabe, co dodatkowo utrudnia transfer wiedzy i technologii (Huggins & Johnston, 2009).

Literatura na temat innowacji w regionach peryferyjnych zwraca uwagę na szereg specyficznych czynników, które mogą wpływać na niższą aktywność innowacyjną w tych obszarach. Peryferyjność, w sensie geograficznym i ekonomicznym, często skutkuje niższym poziomem kapitału społecznego, ograniczonym dostępem do rynków oraz niedostatecznym wsparciem instytucjonalnym (Huggins, 2010). Ponadto w regionach takich jak województwo podlaskie innowacje często przybierają formę adaptacji już istniejących rozwiązań technologicznych, a nie ich kreacji, co ogranicza potencjał tworzenia nowej wartości dodanej w gospodarce.

W regionach o słabszej infrastrukturze badawczo-rozwojowej, takich jak Podlasie, przedsiębiorcy często postrzegają innowacje głównie jako możliwość wprowadzenia drobnych usprawnień procesowych lub technologicznych, a nie jako źródło radykalnych zmian (Borowski, 2021). Dodatkowym ograniczeniem jest brak wysoko wykwalifikowanej kadry, która mogłaby wspierać procesy innowacyjne w firmach. Choć lokalne uczelnie wyższe, takie jak Politechnika Białostocka, podejmują działania w kierunku wspierania rozwoju innowacji, potrzeba większej integracji między sektorem akademickim a biznesem w regionie (Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, 2020).

Jednym z kluczowych elementów wspierających rozwój innowacji, szczególnie w regionach mniej rozwiniętych, jest polityka innowacyjna prowadzona na poziomie krajowym i regionalnym. W Polsce funkcjonuje szereg programów, takich jak Program Operacyjny Polska Wschodnia, mających na

celu wspieranie innowacyjności w województwach takich jak podlaskie. Programy te oferują wsparcie finansowe dla MŚP, promując zarówno rozwój technologii, jak i procesy internacjonalizacji przedsiębiorstw (NCBR, 2021). Na poziomie regionalnym podlaska Regionalna strategia innowacji (2020) kładzie nacisk na budowanie innowacyjnych ekosystemów poprzez wspieranie współpracy międzysektorowej oraz stymulowanie rozwoju start-upów w regionie. Mimo tych inicjatyw regionalni przedsiębiorcy wciąż wskazują na trudności związane z pozyskaniem środków finansowych na innowacyjne projekty, a także na ograniczone możliwości w zakresie współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi (Podlaski Fundusz Rozwoju, 2023).

Zarządzanie jest istotnym elementem całego procesu innowacji. Działalność innowacyjna powiązana jest z zarządzaniem chociażby dlatego, że musi być poprzedzona wytyczaniem odpowiednich celów, racjonalnym planowaniem sposobów ich realizacji wkomponowanych w strategiczne plany rozwoju przedsiębiorstwa, planowaniem sprawnego pozyskiwania zasobów niezbędnych do ich realizacji, racjonalnego ich rozmieszczania, skutecznego motywowania pracowników do aktywnego udziału w tworzeniu i wdrażaniu innowacji oraz do dzielenia się wiedzą niezbędną w takich procesach, wreszcie do sprawnego kontrolowania osiąganych efektów na tle zamierzonych celów (Baruk, 2023).

Metodologia badań

W badaniach nad postrzeganiem innowacji przez przedsiębiorców z województwa podlaskiego zastosowano podejście jakościowe, które pozwala na uzyskanie głębszego zrozumienia doświadczeń, motywacji oraz barier, z jakimi spotykają się przedsiębiorcy w kontekście innowacyjności. Kluczową metodą zbierania danych były wywiady pogłębione (*in-depth interviews*, IDI), które umożliwiły zbadanie subiektywnych odczuć i opinii przedsiębiorców na temat innowacji w ich firmach oraz pozwoliły na elastyczne dostosowanie pytań do odpowiedzi respondentów i zadawanie pytań dodatkowych w zależności od rozwijanych tematów. Wywiady półstrukturalizowane łączą elementy struktur formalnych, takich jak przygotowany wcześniej schemat wywiadu, z otwartą formą rozmowy, dzięki czemu badacz może swobodnie eksplorować różne aspekty badanej problematyki (Kvale, 2007). Takie podejście było szczególnie istotne w kontekście badań przedsiębiorców z Podlasia, którzy mają różnorodne podejście do innowacji oraz spotykają się z odmiennymi wyzwaniami wynikającymi z kontekstu regionalnego. Próba

badawcza obejmowała 15 przedsiębiorców reprezentujących różne branże i sektory gospodarki, zarówno z firm mikro, małych, jak i średnich. Taki dobór próby miał na celu zapewnienie różnorodności perspektyw oraz pozwolenie na uwzględnienie specyficznych wyzwań, przed którymi stoją przedsiębiorstwa o różnych rozmiarach.

Zróżnicowanie wielkości przedsiębiorstw miało istotne znaczenie, ponieważ badania literaturowe wskazują, że wielkość firmy może mieć wpływ na podejście do innowacji – większe przedsiębiorstwa często dysponują większymi zasobami finansowymi oraz dostępem do nowoczesnych technologii, co może ułatwiać wdrażanie innowacji (Rosenbusch i in., 2011). Z kolei mniejsze przedsiębiorstwa, choć bardziej elastyczne, mogą napotykać poważniejsze ograniczenia finansowe i technologiczne.

Badania zostały przeprowadzone w okresie od marca do lipca 2024 r. Przed przystąpieniem do wywiadów każdy z uczestników badania został poinformowany o celu badania. Respondenci wyrazili pisemną zgodę na uczestnictwo w badaniu. Każdy wywiad trwał średnio 60 min, a rozmowy odbywały się bezpośrednio w siedzibach przedsiębiorstw. Taka forma wywiadów umożliwiła lepsze zrozumienie kontekstu działalności przedsiębiorstw oraz sprzyjała bardziej otwartej rozmowie. Celem wywiadów było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jak przedsiębiorcy definiują innowacje w kontekście swojej działalności?
2. Jakie są główne bariery i wyzwania związane z wdrażaniem innowacji?
3. Jakie czynniki motywują przedsiębiorców do podejmowania działań innowacyjnych?
4. W jaki sposób przedsiębiorcy postrzegają dostępność wsparcia instytucjonalnego i finansowego dla działań innowacyjnych?

Po zakończeniu wywiadów wszystkie wypowiedzi zostały poddane analizie treści. Proces ten umożliwił usystematyzowanie zebranych danych oraz zidentyfikowanie kluczowych wniosków związanych z postrzeganiem innowacji przez przedsiębiorców z regionu podlaskiego.

Analiza danych została przeprowadzona zgodnie z podejściem do analizy jakościowej zaproponowanym przez Milesa i Hubermana (1994), które zakłada sekwencję działań takich jak redukcja danych, ich wyodrębnianie oraz wnioskowanie. Zebrane dane zostały najpierw podzielone na mniejsze jednostki analizy. W trakcie analizy wyróżniono kilka głównych kategorii tematycznych, które dotyczyły m.in. postrzegania innowacji, barier i wyzwań związanych z wdrażaniem innowacji, motywacji do innowacyjności, a także dostępności wsparcia instytucjonalnego. Taka struktura umożliwiła uporządkowanie wyników badań i ułatwiła ich interpretację.

Analiza wyników badań

W tej części artykułu omówiono główne wyniki badań dotyczących postrzegania innowacji przez przedsiębiorców z województwa podlaskiego. Wyniki uzyskano na podstawie analizy treści wywiadów pogłębionych, w których przedsiębiorcy wyrażali swoje opinie na temat innowacji, wyzwań oraz motywacji związanych z ich wdrażaniem. Opisu wyników wywiadów IDI dokonano zgodnie z zasadami właściwymi dla tej metody (Miński, 2017).

Jedną z głównych prawidłowości, która uwidoczniła się podczas wywiadów IDI, było zróżnicowane postrzeganie innowacji przez przedsiębiorców. Wielu respondentom innowacje kojarzą się przede wszystkim z wprowadzaniem nowoczesnych technologii, automatyzacją procesów czy implementacją nowych rozwiązań produktowych. Jak zauważył jeden z badanych: „Dla mnie innowacja to przede wszystkim nowe maszyny, które pozwalają nam produkować szybciej i taniej. Każdy krok w stronę automatyzacji jest innowacją”.

Jednakże w przypadku mniejszych firm, szczególnie tych z sektora usług i rolnictwa, innowacje były rozumiane szerzej i obejmowały również zmiany organizacyjne oraz ulepszanie procesów. Wypowiedzi te odzwierciedlają szerszą perspektywę, w której innowacje są nie tylko wprowadzeniem nowych technologii, ale także zmianami w sposobie zarządzania firmą: „U nas innowacja to raczej zmiana w organizacji pracy. Wprowadzenie nowych standardów obsługi klienta czy lepsze zarządzanie czasem pracowników – to jest dla nas innowacyjne”.

Warto zauważyć, że przedsiębiorcy mający mniejsze zasoby finansowe często postrzegali innowacje bardziej w kategoriach ulepszania już istniejących procesów niż wprowadzania zupełnie nowych rozwiązań. Wynika to z konieczności dostosowania podejścia do dostępnych zasobów.

Przedsiębiorcy z województwa podlaskiego wskazali na szereg barier utrudniających wdrażanie innowacji w ich firmach. Do najczęściej wymienianych należały:

1. Brak środków finansowych. Wielu respondentów podkreślało, że ich firmy nie dysponują wystarczającymi zasobami, aby inwestować w nowe technologie lub rozwój produktów. Brak funduszy był wskazywany jako największa przeszkoda, szczególnie wśród mniejszych firm („Innowacje są kosztowne, a my musimy liczyć każdy grosz. Nawet jeśli widzimy potrzebę zmian, to po prostu nie mamy na nie pieniędzy”).
2. Ograniczony dostęp do technologii. Przedsiębiorcy wskazywali na trudności w dostępie do nowoczesnych technologii, szczególnie w regionie takim jak województwo podlaskie, które jest oddalone od dużych centrów przemysłowych

i technologicznych. Bariera ta była szczególnie widoczna w firmach działających w tradycyjnych sektorach, takich jak rolnictwo („W dużych miastach jest łatwiej, bo tam masz dostęp do wszystkiego – od nowoczesnych maszyn po specjalistów. U nas wszystko przychodzi z opóźnieniem, a jak już jest, to ceny są kosmiczne”).

3. Brak odpowiedniej wiedzy i kompetencji pracowników. Kolejna bariera, na którą zwracali uwagę przedsiębiorcy, dotyczyła ograniczeń w dostępie do wiedzy i specjalistów w zakresie innowacji. Wielu respondentów wskazywało, że brakuje im wsparcia ekspertów, którzy mogliby doradzić, jak wdrażać innowacje („Nie wystarczy mieć pomysł na innowację. Trzeba jeszcze wiedzieć, jak to zrobić. A u nas w regionie trudno o takich specjalistów”).
4. Niepewność rynkowa i ryzyko inwestycyjne. Przedsiębiorcy obawiają się ryzyka związanego z inwestowaniem w innowacje, zwłaszcza w kontekście niestabilnej sytuacji rynkowej i gospodarczej. Dla wielu firm, zwłaszcza tych mniejszych, ryzyko finansowe związane z nieudanymi inwestycjami jest zbyt duże, aby podjąć się wdrażania nowych rozwiązań („Rynek jest nieprzewidywalny. Możemy zainwestować w innowacje, ale nie ma pewności, że się to zwróci. W dzisiejszych czasach trudno podjąć takie ryzyko”).

Mimo licznych barier uczestniczący w badaniu przedsiębiorcy z województwa podlaskiego wskazywali również na działania o charakterze motywacyjnym, które mogą zwiększyć ich aktywność w obszarze innowacji. Główne czynniki motywujące obejmowały:

1. Poprawę konkurencyjności. Wielu respondentów wskazywało, że głównym motorem wdrażania innowacji jest chęć poprawy konkurencyjności na rynku. Przedsiębiorcy zdają sobie sprawę, że aby utrzymać się na rynku, muszą stale ulepszać swoje produkty i usługi („Jeśli nie będziemy się rozwijać, to zostaniemy w tyle. W dzisiejszych czasach, szczególnie w małych firmach, innowacje są kluczem do przetrwania”).
2. Zwiększenie efektywności operacyjnej. Innowacje postrzegane są również jako sposób na poprawę efektywności wewnętrznych procesów w firmie, co w dłuższej perspektywie może przyczynić się do redukcji kosztów oraz poprawy jakości produktów lub usług („Wprowadzanie nowych rozwiązań technologicznych pozwala nam działać szybciej i taniej. To po prostu konieczność, jeśli chcemy zachować konkurencyjność”).
3. Dostosowanie się do zmieniających się wymagań rynkowych – przedsiębiorcy zauważają, że innowacje są niezbędne do dostosowania się do dynamicznie zmieniającego się rynku, w tym oczekiwań konsumentów, standardów jakości czy regulacji

prawnych („Klienci oczekują coraz wyższej jakości, a rynek się zmienia. Bez innowacji nie da się temu sprostać. Zmieniają się również przepisy, szczególnie w kwestiach środowiskowych”).

4. Możliwość rozwoju nowych rynków. Część przedsiębiorców dostrzega innowacje jako szansę na rozwój nowych rynków, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Szczególnie firmy z branży rolno-spożywczej widzą potencjał w nowych technologiach pozwalających na zwiększenie eksportu („Innowacje to nasza szansa na wejście na nowe rynki, zwłaszcza zagraniczne. Dzięki nim możemy produkować lepsze produkty, które są konkurencyjne także poza granicami Polski”).

Jeśli chodzi o dostępność wsparcia instytucjonalnego dla działań innowacyjnych, przedsiębiorcy zwracali uwagę, że chociaż istnieją programy wspierające innowacyjność, to ich dostępność i realna pomoc są ograniczone. Wiele firm napotyka trudności związane z biurokracją, skomplikowanymi procedurami oraz brakiem dostępu do informacji na temat dostępnych form wsparcia: „Słyszy się o różnych programach wsparcia, ale w praktyce ciężko się do nich dostać. Formalności są ogromne, a dla małych firm to często zbyt duże obciążenie”.

Dyskusja

Wyniki badań przeprowadzonych wśród przedsiębiorców województwa podlaskiego potwierdzają opisywane w literaturze trendy dotyczące innowacyjności w MŚP. Jak wskazano w literaturze przedmiotu, innowacje są postrzegane przez przedsiębiorców jako zarówno szansa, jak i wyzwanie. Rozwój regionu musi być oparty na szeroko rozumianej działalności innowacyjnej, aby mógł on śmiało konkurować z innymi, bardziej rozwiniętymi gospodarczo częściami Polski i nie tylko. W tej części artykułu omówiono wyniki badań w kontekście teoretycznych ram oraz wcześniejszych badań na ten temat.

Badania potwierdzają wcześniejsze ustalenia dotyczące różnic w postrzeganiu innowacji przez przedsiębiorców, zwłaszcza w małych firmach. W literaturze (zob. np. Rosenbusch i in., 2011) podkreśla się, że MŚP mogą postrzegać innowacje w sposób bardziej pragmatyczny, koncentrując się na małych usprawnieniach w istniejących procesach. Wyniki wywiadów wskazują, że innowacje są rozumiane nie tylko jako wdrażanie nowych technologii, ale także jako zmiany w organizacji pracy czy procesach wewnętrznych, co jest zgodne z teorią *incremental innovation* (Baregheh i in., 2009). Przedsiębiorcy z województwa podlaskiego szcze-

gólnie wskazywali na rolę usprawnień w operacjach i zarządzaniu, co koresponduje z badaniami pokazującymi, że dla firm z ograniczonymi zasobami kluczowe są innowacje związane z efektywnością procesów.

Brak środków finansowych oraz ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii to bariery, które były często wymieniane w literaturze jako kluczowe przeszkody w rozwoju innowacji w MŚP (Huggins & Johnston, 2009). Również przedsiębiorcy z województwa podlaskiego wskazywali na te czynniki jako główne wyzwania, co potwierdzają ogólnopolskie raporty o stanie innowacyjności (zob. np. PARP, 2023). Ograniczenia finansowe mogą szczególnie dotyczyć regionów peryferyjnych, gdzie dostęp do kapitału inwestycyjnego oraz zaawansowanych technologii jest utrudniony, co z kolei przekłada się na niską aktywność innowacyjną w tych obszarach (Cooke i in., 1997; Huggins & Johnston, 2009).

Kolejnym wyzwaniem, które znajduje potwierdzenie w literaturze, jest niepewność związana z wdrażaniem innowacji. Schumpeter (1934) w klasycznej teorii podkreślał, że innowacje niosą ze sobą wysoki poziom ryzyka, co jest szczególnie widoczne w regionach o niskim poziomie rozwoju gospodarczego. Podobnie przedsiębiorcy z województwa podlaskiego obawiali się inwestowania w nowe technologie i rozwiązania z powodu braku gwarancji zwrotu oraz niepewności rynkowej (pandemia, wojna na Ukrainie). Te wyniki korelują również z badaniami Keuppa i Gassmanna (2009), którzy wykazali, że ograniczenia zasobów, w tym finansowych, mogą istotnie wpływać na zdolność MŚP do skutecznego wdrażania innowacji.

Chociaż przedsiębiorcy z Podlasia wskazywali na trudności w dostępie do wsparcia instytucjonalnego, to w literaturze się zauważa, że istnieje coraz więcej programów ukierunkowanych na wspieranie innowacyjności w Polsce (PARP, 2023). Niemniej dostęp do tych programów, szczególnie dla małych firm z regionów o niższym poziomie rozwoju, jest często utrudniony z powodu złożoności formalnej, braku świadomości lub niewystarczającego wsparcia lokalnego. W literaturze pojawia się koncepcja innowacyjnych regionów, które charakteryzują się nie tylko wysokim poziomem inwestycji, ale także rozwiniętym ekosystemem wsparcia dla przedsiębiorców (Cooke i in., 1997). Z wyników wywiadów wynika jednak, że województwo podlaskie nie spełnia wszystkich warunków takiego ekosystemu.

Wyniki badań mają istotne implikacje dla polityki gospodarczej, lokalnych samorządów oraz instytucji wsparcia przedsiębiorczości. Aby skutecznie wspierać innowacyjność w województwie podlaskim, należy wprowadzić szereg inicjatyw mających na celu zniwelowanie barier, z jakimi borykają

się przedsiębiorcy w regionie. Jednym z kluczowych wniosków jest potrzeba zwiększenia dostępności funduszy na innowacje dla małych i średnich przedsiębiorstw. Należy rozważyć uproszczenie procedur aplikacyjnych do programów finansowych oraz rozwój instrumentów finansowych dostosowanych do potrzeb MŚP, takich jak niskooprocentowane kredyty czy mikropożyczki na innowacje. Wyniki badań sugerują potrzebę wzmocnienia lokalnych instytucji wsparcia przedsiębiorczości. Te instytucje mogą odegrać kluczową rolę w transferze wiedzy i technologii, co z kolei przyczyni się do zwiększenia innowacyjności w regionie. Należy wprowadzić programy edukacyjne skierowane do przedsiębiorców z Podlasia, które pozwolą im zdobyć wiedzę na temat innowacji oraz nowych technologii. Tworzenie partnerstw między sektorem akademickim a biznesem może być kluczowym elementem wspierającym rozwój innowacyjności.

Wnioski

Badania dotyczące postrzegania innowacji przez przedsiębiorców z województwa podlaskiego dostarczają ważnych wniosków na temat barier, motywacji oraz wyzwań związanych z wdrażaniem innowacji w regionie. Wyniki wskazują, że przedsiębiorcy postrzegają innowacje zarówno jako szansę na rozwój, jak i jako wyzwanie związane z wysokimi kosztami, ryzykiem oraz brakiem odpowiednich zasobów. Kluczowymi barierami, które wpływają na niski poziom innowacyjności, są brak środków finansowych, ograniczony dostęp do technologii, a także niepewność rynkowa. Mimo to przedsiębiorcy widzą w innowacjach potencjał do poprawy konkurencyjności, zwiększenia efektywności operacyjnej oraz dostosowania się do zmieniających się wymagań rynkowych. Wyniki te sugerują, że przy odpowiednim wsparciu województwo podlaskie ma potencjał do zwiększenia swojej aktywności innowacyjnej.

Rekomendacje

Aby wspierać innowacyjność w województwie podlaskim, zaleca się wprowadzenie następujących działań:

1. Wsparcie finansowe dla MŚP – należy uprościć procedury aplikacyjne do programów wsparcia innowacji oraz zwiększyć dostępność środków dla przedsiębiorców z sektora MŚP.
2. Wzmocnienie współpracy międzysektorowej – należy rozwijać partnerstwa między lokalnymi

przedsiębiorstwami a ośrodkami akademickimi oraz instytucjami badawczo-rozwojowymi.

3. Edukacja i szkolenia dla przedsiębiorców – warto zainwestować w programy edukacyjne i szkoleniowe skierowane do przedsiębiorców z regionu, które pomogą im w zdobyciu wiedzy na temat wdrażania innowacji.
4. Zwiększenie świadomości i dostępności wsparcia instytucjonalnego – ważne jest promowanie istniejących programów wsparcia i uproszczenie biurokratycznych procedur, aby przedsiębiorcy byli bardziej świadomi dostępnych możliwości finansowania i wsparcia doradczego. Organizowanie konferencji, warsztatów oraz kampanii informacyjnych może pomóc w zwiększeniu świadomości na temat dostępnych opcji.

Wszystkie postawione na wstępie pytania badawcze zostały zweryfikowane w trakcie badań – analizy wyników badań oraz w efekcie przeprowadzonego przeglądu literatury dotyczącej postrzegania innowacji przez przedsiębiorców. Postawy przedsiębiorców są aktywne, ponieważ mimo trudności rozumieją oni wagę innowacji w rozwoju przedsiębiorstwa i podejmują próby, aby poszukiwać innowacji w swojej działalności, a następnie je wdrażać. Obserwują rynek, na którym prowadzą działalność, bacznie przyglądają się konkurencji nie tylko regionalnej, ale i krajowej oraz europejskiej, ponieważ część przedsiębiorstw sprzedaje swoje wyroby poza granicami kraju.

Pomimo ważnych dla rozwoju lokalnego wniosków badania mają pewne ograniczenia, które należy uwzględnić przy interpretacji wyników. Badania przeprowadzono na próbie 15 przedsiębiorców z województwa podlaskiego, co może wpływać na ograniczoną reprezentatywność wyników. Większa próba badawcza mogłaby dostarczyć bardziej zróżnicowanych opinii i pełniejszego obrazu postrzegania innowacji. Badania koncentrowały się wyłącznie na jednym regionie – województwie podlaskim, co może ograniczać możliwość generalizacji wyników na inne części Polski. Województwa o innym poziomie rozwoju gospodarczego czy innowacyjności mogą wykazywać inne uwarunkowania dotyczące wdrażania innowacji.

Biorąc pod uwagę ograniczenia badań, przyszłe badania powinny obejmować większą próbę przedsiębiorców, co pozwoli na bardziej kompleksową analizę postrzegania innowacji w regionie. Dodatkowo warto rozważyć badania porównawcze z innymi regionami Polski, aby lepiej zrozumieć, jak różne czynniki regionalne wpływają na innowacyjność. Przyszłe badania mogłyby również uwzględnić analizę ilościową, która dostarczyłaby danych statystycznych na temat wdrażania innowacji w różnych sektorach gospodarki województwa podlaskiego.

Bibliografia/References

- Baregheh, A., Rowley, J., & Sambrook, S. (2009). Towards a multidisciplinary definition of innovation. *Management Decision*, 47(8), 1323–1339. <https://doi.org/10.1108/00251740910984578>
- Baruk, J. (2020). Zarządzanie innowacjami ukierunkowane na współtworzenie wartości w ramach partnerskich relacji. *Marketing i Rynek*, (5), 3–14. <http://dx.doi.org/10.33226/1231-7853.2020.5.1>
- Baruk, J. (2023). Znaczenie wiedzy w podnoszeniu sprawności działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. *Marketing i Rynek*, (6), 43–55. <http://dx.doi.org/10.33226/1231-7853.2023.6.5>
- Borowski, P. (2021). Regionalne ekosystemy innowacji. Przypadek Podlasia. *Regional Studies*, 55(6), 985–1002.
- Brol, R. (2011). Innowacyjność regionu w teorii i praktyce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (180), 11–25.
- Cooke, P., Uranga, M. G., & Etxebarria, G. (1997). Regional innovation systems: Institutional and organisational dimensions. *Research Policy*, 26(4–5), 475–491. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(97\)00025-5](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(97)00025-5)
- Główny Urząd Statystyczny (GUS). (2022). *Rocznik Statystyczny Województwa 2022*. Główny Urząd Statystyczny.
- Huggins, R., & Johnston, A. (2009). Knowledge network in an uncompetitive region: SME innovation and growth. *Growth and Change*, 40(2), 227–259. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2257.2009.00474.x>
- Huggins, R. (2010). The growth of knowledge-intensive business services: Innovation, markets, and networks. *European Planning Studies*, 19(8), 1459–1480.
- Jasiński, A. H. (2021). *Współczesna scena innowacji. Wyzwania dla przedsiębiorców i menedżerów*. Poltext.
- Kamińska, A. (2020). Regionalne przeszkody działalności innowacyjnej. W: L. Bohdanowicz, P. Dziurski (red.), *Innowacje i marketing we współczesnych organizacjach. Wybrane zagadnienia* (71–85). Oficyna Wydawnicza SGH.
- Keupp, M. M., & Gassmann, O. (2009). Determinants and archetype users of open innovation. *R&D Management*, 39(4), 331–341. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2009.00563.x>
- Kline, S. J., & Rosenberg, N. (1986). An overview of innovation. W: R. Landau & N. Rosenberg (eds.), *The positive sum strategy: Harnessing technology for economic growth* (275–305). National Academy Press.
- Komisja Europejska. (2021). *Regionalny Wskaźnik Innowacyjności 2021*. Urząd Publikacji Unii Europejskiej.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2022). *Marketing*. Rebis.
- Kvale, S. (2007). *Doing interviews*. Sage Publications.
- MacKinnon, D., Cumbers, A., & Chapman, K. (2008). Learning, innovation and regional development: A critical appraisal of recent debates. *Progress in Human Geography*, 26(3), 293–311. <https://doi.org/10.1191/0309132502ph371ra>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Miński, R. (2017). Wywiad pogłębiony jako technika badawcza. Możliwości wykorzystania IDI w badaniach ewaluacyjnych. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 13(3), 30–51. <https://doi.org/10.18778/1733-8069.13.3.02>
- Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR). (2021). *Program Operacyjny Polska Wschodnia*. <https://www.ncbr.gov.pl/projekty/program-operacyjny-polska-wschodnia> (dostęp: 2.12.2024).
- OECD. (2018). *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. OECD Publishing.
- PARP (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości). (2023). *Raport o stanie innowacyjności w Polsce 2023*. PARP.
- Podlaski Fundusz Rozwoju. (2023). *Oferta pożyczek*. <https://pfr.org.pl/oferta/> (dostęp: 3.12.2024).
- Rosenbusch, N., Brinckmann, J., & Bausch, A. (2011). Is innovation always beneficial? A meta-analysis of the relationship between innovation and performance in SMEs. *Journal of Business Venturing*, 26(4), 441–457. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.12.002>
- Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle. *Harvard University Press*.
- Tuziak, A. (2017). Innovation and knowledge in the context of regional development. *Handel Wewnętrzny*, 4(369), 269–278.
- Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego. (2020). *Strategia rozwoju województwa podlaskiego 2030*. https://strategia.wrotapodlasia.pl/strategia-rozwoju-wojewodztwa-podlaskiego_2030/ (dostęp: 2.12.2024).
- Urząd Statystyczny w Białymstoku. (2022). *Rocznik statystyczny województwa podlaskiego 2022*. Główny Urząd Statystyczny.
- Won Sonn, J. (2021). Innovation and regional development. W: *The international encyclopedia of geography*. American Association of Geographers. <http://dx.doi.org/10.1002/9781118786352.wbieg2147>

Dr inż. Stanisław Kaczyński

Pracownik naukowo-dydaktyczny Akademii Łomżyńskiej. Adiunkt w Katedrze Ekonomii i Finansów. Pełnomocnik rektora ds. współpracy z gospodarką. Rozprawę doktorską obronił w 2005 r. w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Romanowskiej. Swoje zainteresowania skupia głównie na zarządzaniu strategicznym, zarządzaniu wiedzą, zarządzaniu innowacjami jako czynnikiem sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorstwa oraz skutecznej walce konkurencyjnej. Autor ponad 30 artykułów naukowych. Ponadto przedsiębiorca, wiceprezes Izby Przemysłowo-Handlowej, przewodniczący Rady Gospodarczej przy prezydencie Łomży, działacz społeczny. Ekspert w badaniu „Barometr Zawodów” oraz innych. Członek TNOiK oraz Łomżyńskiego Towarzystwa Naukowego im. Wagów.

Dr inż. Stanisław Kaczyński

Academic and teaching staff member at Łomża Academy. Assistant professor in the Department of Economics and Finance. Rector's plenipotentiary for cooperation with the economy. Defended his doctoral dissertation in 2005 at the Warsaw School of Economics under the supervision of Professor Maria Romanowska, PhD, DSc. His research interests focus primarily on strategic management, knowledge management, innovation management as a factor promoting enterprise development, and effective competitive strategies. Author of over 30 scientific articles. Additionally, he is an entrepreneur, Vice President of the Chamber of Commerce and Industry, Chairman of the Economic Council under the Mayor of Łomża, and a social activist. An expert in the "Occupation Barometer" study and others. Member of TNOiK and the Łomża Scientific Society named after the Wagas family.